

Nový studijní program Archivnictví – Informatika

Ve druhé polovině 20. století se spektrum nových vědeckých výdobytků rozšířilo o počítače, které pak nejpozději od devadesátých let zahájily své vítězné tažení světem, takže si bez nich svůj život ani nedovedeme představit. Kromě řady jiných sfér počítače zcela ovládly i práci s texty či dokumenty všeho druhu, ať již budeme mít na mysli produkty Forrestem Gumpem proslavené „ovocnářské firmy“ nebo jiné. Bez elektronických textů a dokumentů se dnes již neobejde snad žádný úřad a některé dokumenty už existují jen virtuálně.

Studenti archivnictví na exkurzi ve Státním okresním archivu v Jindřichově Hradci

foto archiv studentů archivnictví FF JU

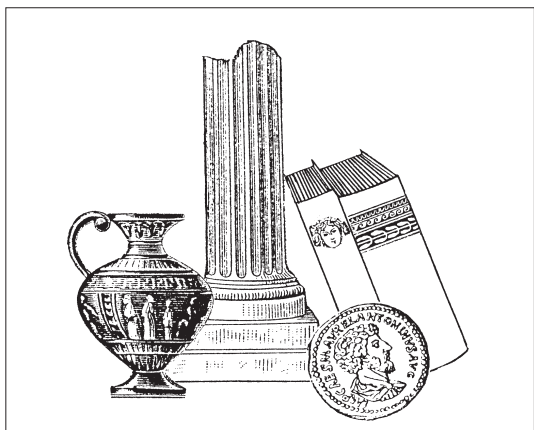
Tento vývoj je většinou vítán a dále pokračuje, přesto existuje minimálně jeden obor, pro který to představuje nemalé problémy – archivnictví. Prastaré písemnosti, dochované v evropském prostředí většinou na pergameni či papíru (jen výjimečně na papyru nebo – zejména v Rusku – např. na březové kůře), sice vyžadují speciální podmínky pro své uchování, aby byly uchráněny před různými nepříznivými vlivy (vlhkost, hlodavci, apod.) či katastrofami (oheň, voda) a mohly být badatelsky využívány pro nejrůznější účely, ale s pomocí speciálních znalostí, především starých písem a jazyků, lze snadno přečíst i texty staré dva tisíce let, v případě papyru nebo hliněných destiček dokonce i starší. I v minulosti sice docházelo ke „změnam nosičů“ a způsobů záznamu – křehký papyrus vystřídal v evropském prostředí nejprve odolnější, ovšem dražší pergamen, na který byly v době po začátku letopočtu prepisovány nejrůznější texty a který byl s příchodem druhého tisíciletí postupně vystřídáván levnějším papírem, v polovině 15. století se objevil knihtisk, v 19. století psací stroje a ve 20. století různé rozmnožovací techniky, změny konce druhého a počátku třetího tisíciletí jsou však mnohem závažnější.

I když se v posledních letech bouřlivě rozvíjí digitalizace, která je z ochranných důvodů uplatňo-

vána i na starý materiál, nebude to znamenat jeho zánik a o bohatství uložené v archivech se bude třeba nadále starat, rozumět mu a umět ho využívat. Vedle toho však vzniká velké množství nových, elektronických dokumentů, zejména úředních, ale i individuálních, které bude postupně třeba rovněž archivovat – a zde právě vzniká problém. Stačí si uvědomit, že již za dobu posledních dvaceti let se vystřídal nemalé množství různých typů počítačů, textových editorů a jiných produktů, které se velice rychle obměňují – programátoři a informatici, zaměřující se na jejich vývoj, se však obvykle nijak vážně nezabývali tím, jak výsledné produkty zachovat i do budoucna. Tyto otázky se začínají řešit až v posledních letech, i když informace, že v současné době je problém „dlouhodobé archivace“ vyřešen „už na pět let“, patří do kategorie cimrmanovských odborných vtípů, které vzbuzují úsměv i na zahraničních setkáních, protože z předchozího textu je zřejmé, že v archivnictví se v případě dlouhodobé archivace jedná nikoli o pět, ba ani padesát, ale aspoň pět set let...

Na někdy i vyslovené otázky, k čemu že to může být dobré, lze kromě odkazu na historické zkoumání – jakkoli by se někomu mohlo zdát podružné nebo snad dokonce „nebezpečné“ (stačí připomenout bonmot, že archivy jsou pomstou žurnalistů vůči politikům) – snadno odpovědět poukázáním např. na nutnost předložit podklady k vyplacení důchodu, která bude čekat třeba dnešní studenty a maturanty právě za několik desítek let, o podkladech k soudním jednáním, dědickým řízením apod. nemluvě. V poslední době navíc informatika přidělala archivnictví další vrásku s elektronickým podpisem, který podle evropské legislativy nahrazuje rukou psaný podpis. Elektronický podpis je skvělý nástroj v případě elektronického bankovníctví, kdy z tepla domova můžeme do banky posílat podepsané platební příkazy. Jenže elektronickým podpisem můžeme podepisovat i dokumenty, které se v budoucnu budou vybírat k archivaci. A tady již postup, kdy se dokument u původce udržuje v elektronické formě a v případě výběru do archivu se vytiskne, není do budoucna udržitelný, protože se tím elektronický podpis ztrácí. Navíc dnes vytvářené elektronické podpisy jsou platné nejvýše jeden rok a aby byly platné déle, je třeba je ošetřovat pomocí tzv. časových razítek („konzervovat v čase“). Tato konzervace vyžaduje specifické znalosti z informatiky. Od budoucích archivářů tak zřejmě bude vyžadována nejenom znalost starých dokumentů, ale i elektronických podpisů a nejrůznějších typů časových razítek. V současné době se sice připravuje vznik Národního digitálního archivu, k řešení daných problémů je ale nezbytně třeba, aby se spojily dva obory, které ovšem – řečeno „počítačovou mluvou“ – nejsou příliš kompatibil-

ní. Nejde přitom zdaleka jen o to, že archivnictví je zaměřeno převážně do minulosti a informatika do budoucnosti; jedná se o obory, které vyžadují i zcela rozdílné znalosti a většinou i „nastavení“ a uvažování, takže ne vždy bývá snadné nalézt při řešení různých otázek i společnou řeč. Lidé, kteří rozumějí oběma oborům, jsou v současné době spíše ojedinelí. Vzhledem k předpokládanému vývoji a budoucím požadavkům praxe bylo rozhodnuto umožnit na Jihočeské universitě přípravu specialistů orientujících se v obou oborech, a to jejich kombinací v dvouoborovém bakalářském studiu, které by mělo být poprvé realizováno od akademického roku 2010/2011.

Studium oboru Archivnictví je zaměřeno nejen na výuku teoretických znalostí z oblasti historie, pomocných věd historických a archivnictví, soustředěných především na období 16. - 20. století, ale zejména na předávání praktických dovedností potřebných pro evidenci, zpracování a zpřístupňování archivního materiálu raně novověké, novověké a moderní provenience a při organizování práce v archivech. Absolvent oboru získá znalosti z oboru archivnictví, pomocných věd historických a historie a také potřebné znalosti jazykové.

Co se týče archivnictví, jsou studenti seznamováni s organizací archivů v České republice a s archivní legislativou, osvojují si znalost jednotlivých etap zpracování a zpřístupňování archivního materiálu a také prakticky pořádají archivní materiál a pořizují archivní pomůcky. Osvojují si také základy ediční práce a dovednost využívat výpočetní techniku v archivech, součástí studia jsou přednášky týkající se péče o archiválie a jejich ochrany, spisové služby a skartačního řízení. Zvláštní pozornost je věnována jednotlivým pomocným vědám historickým, především novověké paleografii a diplomacie, ale i ostatním, a to s přihlédnutím k potřebám archivní praxe.

Z oboru historie si studenti osvojují znalost historické faktografie od středověku až do dvacátého století a schopnost její interpretace, stejně jako znalost metod historikovy práce. Zvláštní pozornost a rozsah patří dějinám správy.

Ve výuce jazyků si studenti osvojí i základy historické němčiny a historické češtiny a znalost latiny v rozsahu potřebném pro porozumění obsahu archiválií. Výuka odborných předmětů probíhá ve spolupráci s odborníky z praxe, přičemž je možné využívat především bohatství jihočeských archivů, zejména Státního oblastního archivu v Třeboni a jeho poboček a vzhledem k blízkosti fakultě především Státního okresního archivu v Českých Budějovicích. Významné je to zvláště při realizaci dvou archivních praxí, které studenti povinně absolvují po prvním a druhém ročníku. Tříleté bakalářské studium je zakončeno jednak obhajobou bakalářské práce, jednak zkouškou z archivnictví, z dějin správy a diplomatiky a z historie. Jako bakalářskou práci je možno odevzdat zpracovanou archivní pomůcku (inventář, katalog nebo výběrový katalog k určitému tématu), další možností je odborné zpřístupnění dosud nevyužívaného a nezpracovaného pramene formou edice, případně dílčí historické téma zpracované z archivních materiálů, jejichž odborný popis, klasifikace, kritika a zpřístupnění bude nosnou součástí práce. Zpracovat lze i nějaké teoretické či praktické téma z pomocných věd historických či archivnictví.

Absolventi dvouoborového studia Archivnictví - Informatika budou navíc připraveni samostatně pracovat jak v oblasti archivnictví, tak i v oblasti informatiky. Je tak velice nepravděpodobné, že by takto vzdělaní absolventi nenašli uplatnění v praxi.

Studiu informatiky je věnován samostatný příspěvek na s. 25-27.

doc. PhDr. Marie Ryantová, CSc.,
ředitelka Ústavu archivnictví
a pomocných věd historických FF JU,
RNDr. Libor Dostálek,
vedoucí Ústavu aplikované informatiky PŘF JU

